

L'ANTIC MERCAT DE SITGES

ISABEL COLL I MIRABENT

*El ferro serà el material preferit per a la construcció d'unes
noves tipologies arquitectòniques que sorgeixen al
segle XIX, produïdes per les noves necessitats
creades per les grans ciutats; magatzems, pavellons
d'exposicions, hivernacles, estacions de ferrocarril...*

*Un grup ben interessant serà el format
per les solucions donades als mercats, de les quals
una bona mostra les trobem al nostre país,
entre elles, n'és un bon exemple el mercat de Sitges.*

L'ANTIC MERCAT DE SITGES

INTRODUCCIÓ A L'ARQUITECTURA DEL FERRO

El moviment arquitectònic català del darrer quart del segle XIX és paral·lel als esdeveniments artístics europeus. Catalunya s'identifica amb la situació històrica, social, econòmica i cultural que es manifesta en aquells països. Aquest fet li proporciona un ampli ventall d'innovacions en tots els camps en què es manifesta.

La situació de Catalunya resultava comparable a la que es va viure en el segle XV. En tots dos moments s'inicia un retorn, una reafirmació —en el sentit més etimològic de la paraula— dels valors propis culturals, tradicionals i lingüístics.

Aquest ampli sentiment possibilita que es portessin a terme importants empreses arquitectòniques basades no solament en una «mera imitació d'estils» sinó en projectes que van «més enllà» i que pretenien donar una empremta personal i crear un estil intransferible i identificable.

S'utilitzaran, en el camp de l'arquitectura, els grans avenços industrials que s'havien anat manifestant durant tot el segle XIX i que a Catalunya s'assoleixen de manera sòlida a les darreres dècades de la centúria. En les noves construccions el ferro obté un lloc fonamental, tant en el seu ús ornamental com estructural.⁽¹⁾ La seva industrialització provoca innovacions en el camp constructiu, i dóna possibilitats per a una arquitectura absolutament nova. El

ferro comença a ésser utilitzat com a substitut de la pedra i de la fusta, en principi imitant-les en les seves formes.⁽²⁾

Més tard, la substitució de la pedra i de la fusta pel ferro es farà en altres solucions més estructurals, com els ponts i les cobertes dels edificis. En molts casos, es troba unit amb el vidre, unió de materials que permet aconseguir un estil particular, de la mateixa manera que també ho assoleix la unió del ferro i del maó vist.

El ferro serà també el material preferit per a la construcció d'unes noves tipologies arquitectòniques que sorgeixen al segle XIX, produïdes per les noves necessitats creades per les grans ciutats: magatzems comercials, passatges coberts, pavellons d'exposicions, hivernacles, cases desmuntables, estacions de ferrocarril... Exemples d'aquests nous bastiments, els trobem a les principals ciutats europees, d'entre els quals un grup ben interessant serà el format per les solucions donades als mercats, en què es troben aportacions interessants i suggerents.

Els arquitectes i els enginyers s'enfronten amb aquests nous encàrrecs i entenen que aquests edificis exigeixen que la seva solució final sigui conseqüent amb unes veritables necessitats populars i col·lectives. El repte amb què el dissenyador s'enfronta fa que en la majoria de les propostes es trobi un esperit perfectament equilibrat i organitzat, sense banalitats ni mediocritats, mostres del desig de resoldre la dificultat de la millor manera possible, lluitant moltes vegades amb l'inconvenient dels baixos pressupostos.

ALGUNES MOSTRES DE MERCATS VUITCENTISTES A CATALUNYA

Durant el segle XIX són molts els mercats que es projecten arreu d'Europa, i d'entre tots, per la seva divulgació, sobresurt el de «Les Grands Halles» de París, projectat el 1858 per Baltard. Si bé aquest esdevindria punt de partida per a molts altres projectes, podríem citar altres exemples com el mercat de la Madeleine (1824) de París, o bé el mercat del peix d'Hugerfort (1835), per

citar-ne alguns d'entre els més importants, i també per remarcar en tots ells unes coincidències quant a solucions. És destacable l'interès perquè la llum entri al màxim, que l'aire corri obertament, i que en la seva construcció s'utilitzi la menor quantitat possible de materials (amb la finalitat que no s'absorbissin les olors). També es buscava l'economia de materials, que eren combinats amb elegància, sense addicions decoratives que poguessin alterar la seva impressió de lleugeresa.

Una bona mostra de les solucions de mercats, les trobem al nostre país, on aquests edificis proliferen al darrer quart del segle XIX. Una visió de la ciutat de Barcelona ens donaria àmplies referències per a una anàlisi d'aquesta tipologia arquitectònica.

L'any 1873, Josep Fontserè i Mestres projecta el mercat del Born i li dóna una solució de planta, de tres naus, una de central més elevada, i dues de laterals; totes són tallades per una altra nau a l'eix de la qual s'aixeca una rotonda que dóna grandiositat a l'edifici. La construcció, de ferro, havia estat encarregada a la

Visió de l'estructura interior del mercat del Born projectat l'any 1873 per Josep Fontserè i Mestres.

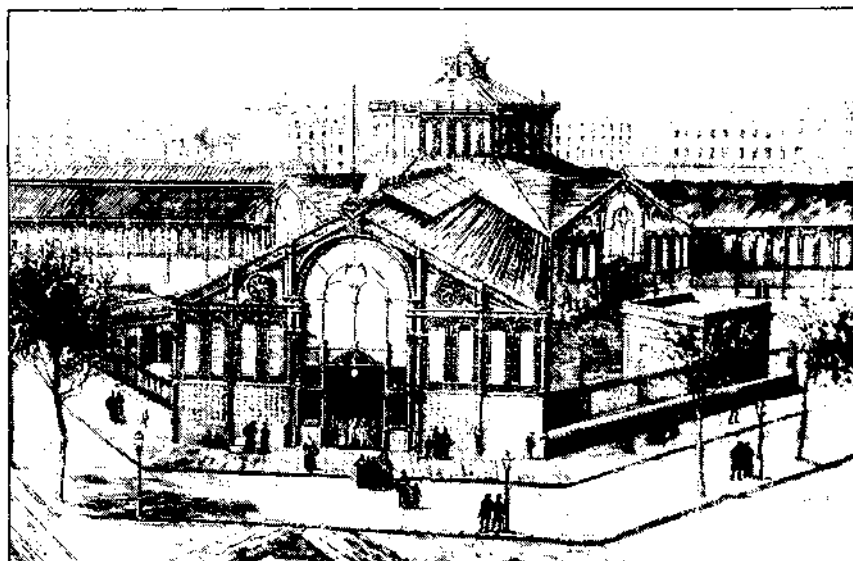
Maquinista Terrestre i Marítima.⁽³⁾

Si el mercat del Born proveïa una part de la Barcelona antiga com el barri de la Ribera, el mercat de Sant Josep, a la Rambla, abastia un altre nucli barceloní tradicional. Des de 1869 es parla de la necessitat de comprar diferents edificis per completar la plaça que havia d'edificar-se de nou. Els problemes foren importants, i no permeteren la ràpida realització de la idea de construir un mercat de ferro —com el del Born, es deia— però que diferís d'aquest per la seva forma i distribució i amb la pretensió que presentés tecnologies encara desconegudes al país. S'aconseguiria construir-lo a començaments del segle XX, i la seva solució va ser de caràcter modernista.⁽⁴⁾

Però si el nucli antic barceloní tenia els seus mercats, l'Ajuntament s'adonà que calia que els nous barris posseïssin també aquests serveis. Serà en aquest moment que començarà a plantejar-se la construcció de mercats als extrems de la ciutat i a l'Eixample. L'any 1877 el consistori veu viable l'edificació d'un mercat al costat de la Porta de Sant Antoni. Pel setembre de 1878, Antoni Rovira i Trias enllestia els plànols del nou edifici, i donava el pressupost de les obres.⁽⁵⁾ Aquestes obres quedarien paralitzades entre 1880 i 1881. Pel mes de maig de 1881 el batlle va reconèixer, després d'una visita al mercat, que calia acabar-les. Finalment, pel mes de setembre de 1882, per les festes de la Mercè, s'acabaria el mercat de Sant Antoni.⁽⁶⁾

Els diferents barris de Barcelona promovien la construcció d'un mercat en el seu àmbit. Pels mateixos anys vuitanta trobem que el barri de la Barceloneta inaugura un mercat —l'any 1883—, una construcció d'estructura molt més senzilla que la del Born o del de Sant Antoni, però que també era de ferro i vidre i ocupava el mateix perímetre que tenien els llocs de venda anteriors a la nova construcció.⁽⁷⁾

Hostafrancs sol·licitarà, a començaments de la dècada dels vuitanta, la construcció d'una nova plaça mercat, afirmant que les despeses d'aquesta obra serien pagades per ells. La idea no seria realitzada fins anys més tard, ja que fins al mes d'octubre de 1883 no es comencen a enderrocar les cases del solar on s'havia d'aixecar el nou mercat.⁽⁸⁾

Mercat de Sant Antoni (Barcelona) construït segons plànols de l'arquitecte Antoni Rovira i Trias entre el 1878 i el 1882.

L'any 1884 es construeixen els mercats del Clot i de La Unió, i més tard —coincidint amb l'Exposició Universal de 1888— s'inaugurà el mercat de la Concepció —a la dreta de l'Eixample—, projecte que s'anava promovent des de 1883.⁽⁹⁾

Podríem parlar d'altres mercats barcelonins, i el seu estudi ens donaria una clara evolució d'idees i de gustos en els projectes de la Barcelona vuitcentista. Però no seria solament a Barcelona on trobaríem aquesta possibilitat, sinó que arreu de Catalunya hi ha el mateix interès per construir mercats en els seus nuclis, com a símbol de progrés i mostra de desenvolupament i millora de la població. Citem, per exemple, la ciutat de Lleida, que l'any 1883 comença el mercat de Sant Lluís,⁽¹⁰⁾ o bé el mercat de Tortosa,⁽¹¹⁾ que es comença el 1884, o el dels pobles penedesencs com el Vendrell,⁽¹²⁾ que acaba el seu mercat l'any 1886, o també Vilanova i la Geltrú, que promou l'any 1883 l'aixecament d'un mercat als jardins del Recreo Vilanovés,⁽¹³⁾ i també Sitges veuria aquesta possibilitat quan l'any 1888 sol·licita a Gaetà Buigas i Monravà la realització dels plànols d'un mercat per a la vila. Són aquestes

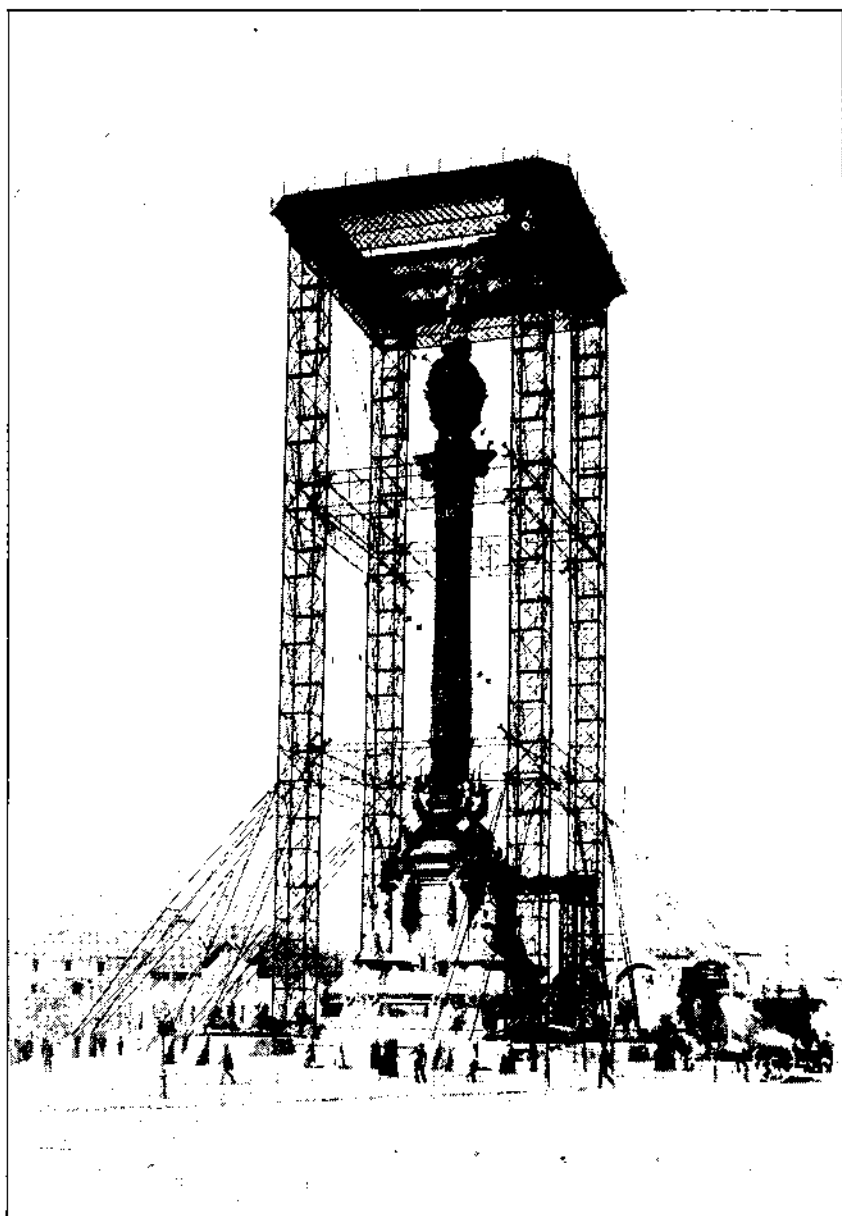
construccions un reflex de com Catalunya, en uns anys determinats, i coincidint amb una munió de millores socials i econòmiques, aconsegueix donar un gran pas endavant en la seva prosperitat.

GAJETÀ BUIGAS I MONRAVÀ

És necessari fer un incís per tal de poder parlar de l'artífex del mercat de Sitges, l'arquitecte Gaietà Buigas i Monravà (1854-1919), que fou —junt amb Vilaseca, Falqués i Domènech i Montaner— un dels arquitectes que promogué la utilització del maó vist i l'emprà en les façanes dels edificis que projectà. De Gaietà Buigas, ja en vàrem donar referències en un anterior article;⁽¹⁴⁾ avui podem ampliar una mica més aquelles notícies i creiem que —en no tenir Buigas una bona monografia— és just aprofitar aquest article per poder donar a conèixer noves informacions. L'any 1880 serà important per a Buigas i Monravà pel fet de presentar —junt amb Garriga i Roca— un projecte per als treballs complementaris de reforma de Barcelona,⁽¹⁵⁾ que aquell any havia sortit a concurs. A causa de la importància que tenien per a la ciutat, els projectes que es presentaren foren molt comentats per la premsa i les diverses associacions vinculades al tema. A finals d'aquest any, Buigas va contraure matrimoni amb la filla del seu col·laborador.⁽¹⁶⁾

Però seria l'any 1882 quan el nom de Buigas i Monravà assoliria un gran prestigi pel fet que el seu projecte fou l'escollit per honorar Cristòfor Colom; el disseny consistia en una columna de ferro colat que se situava al mig de la Porta de la Pau, dominant el port. A més dels valors que indiscutiblement tenia la solució donada per Buigas, el seu projecte fou escollit perquè era més econòmic que d'altres que s'havien presentat.⁽¹⁷⁾ La ciutat i els companys de feina varen reconèixer la vàlua i el mèrit del conjunt de propostes que va donar per a aquest monument, i per demostrar-li aquesta reconeixença l'obsequiaren amb un gran banquet.⁽¹⁸⁾

L'any 1886 publicà una monografia sobre el Castell de Vilassar, publicació editada per l'Associació d'Arquitectes de

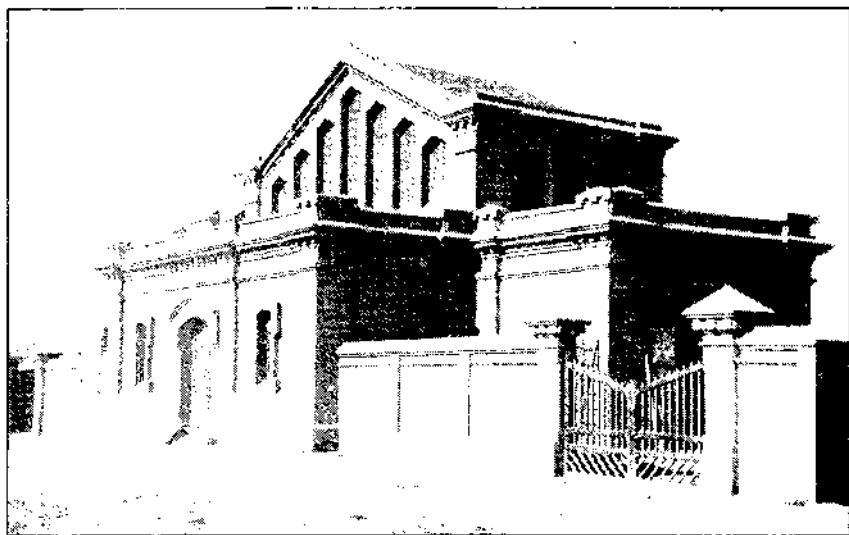

L'any 1882, Buigas i Monravà assolí el seu màxim prestigi en ésser aprovat per la municipalitat de Barcelona el projecte de monument a Cristòfor Colom per ell ideat.

Catalunya, la qual s'originà com a conseqüència d'una excursió que aquesta agrupació féu a l'esmentat indret;⁽¹⁹⁾ juntament amb l'obra de Buigas sortí a la llum la de l'arquitecte Josep Artigas i Ramoneda sobre el monestir de Santa Maria de Ripoll.

Les relacions de Gaietà Buigas amb Sitges agafen força quan a finals de 1883 es comença a tramitar la idea de projectar unes noves escoles municipals i s'ofereix la feina a l'arquitecte assessor de l'Ajuntament de la vila, càrrec que ostentava Buigas. Si bé les gestions varen començar l'any 1883, fins al mes de setembre Buigas no tindrà enllestit un projecte d'escolés, que no seria, però, el definitiu. Aquesta primera idea, tot i que agradà, i es considerà notable i posseïdora d'una façana elegant i ben ornamentada amb diverses al·legories a la Ciència, les Arts i l'Agricultura, no va ser acceptada possiblement a causa del seu alt pressupost. Pel mes de març de 1887, Buigas presentà a l'Ajuntament de la vila el projecte definitiu, i als dissenys de l'edifici hi afegí el pressupost i la memòria constructiva.⁽²⁰⁾ En aquest mateix any Buigas aconseguí la plaça d'arquitecte provincial de la Diputació de Barcelona.⁽²¹⁾

El nom de Buigas va unit a les principals obres arquitectòniques de Sitges: el mercat, el primer projecte per a l'escala de la Punta, les cases Blay, Virella, Ferrer Torralbas... i també s'uneix el seu nom a l'escorxador. Una vila que volia i desitjava el seu progrés era indispensable que comptés amb un lloc per sacrificar els animals que posseïssin les màximes condicions —òptimes i necessàries— que són aconsellables en aquests tipus de construccions. Calia enderrocar l'antic escorxador —que es trobava al centre de la vila— i construir-ne un de nou als afores i dotar-lo de les millors condicions d'higiene, amb una bona capacitat i una encertada distribució interior.⁽²²⁾ El lloc on havia de construir-se el nou escorxador havia de permetre que la construcció comptés amb un fàcil subministrament d'aigua, i a la vegada que la seva situació proporcionés un expeditiu desguàs que permetés una ràpida neteja. Per tal d'aconseguir aquests requisits, el nou edifici havia d'ubicar-se prop del mar, i amb aquesta situació, solament hi havia dos llocs de propietat municipal on podia establir-se: un grup de roques, conegudes amb el nom de «La Pleta», prop de la platja de Sant Sebastià, i «La caseta d'en Birosa», al final del passeig de la

Edifici destinat a escorxador municipal de Sitges segons projecte de Gaietà Buigas i Monravà bastit l'any 1888 (fotografia: Col·lecció F. Alexandre).

Ribera. Finalment se situà en aquest segon indret, i pel mes d'agost de 1888 els plànols (sistemes de desguàs, la planta, les façanes i la façana principal) ja eren presentats a l'Ajuntament. El pressupost era de 14.673 ptes. i 56 cèntims i la subhasta s'anunciava per al dia 15 del mateix mes. La primera subhasta d'adjudicació de les obres no va produir bons resultats i es canvià —en una segona— el tipus màxim de licitació que es fixava en 15.000 ptes. i la condició que les obres s'enllestissin en quatre mesos. La construcció quedà adjudicada a Gaudenci Mirabent, i ja a primers d'octubre es començà a edificar.⁽²³⁾

Aquest mateix any de 1888 es proposà a Buigas el disseny del Cap de la Vila. La idea que aquella cruïlla de vies es transformés en «una céntrica plaza de ornato»,⁽²⁴⁾ era present des de 1886. Buigas va fer quatre projectes, cap del quals s'arribà a portar a terme. Sitges hauria d'esperar el 1915 per aconseguir portar a terme aquest pla, que seria realitzat sota un projecte d'Ignasi Mas i Morell.⁽²⁵⁾

Pel febrer de 1889 executa la rectificació de l'espai de la

plaça de la Constitució, reforma que tenia un doble propòsit: rectificar l'espai i sotmetre al consistori un projecte de noves rasants amb la idea de construir un nou mercat. Josep Salvany projectà posteriorment un altre tros de reforma de la plaça, l'espai que toca al carrer Major, i projectà també la casa de Maria Bues de Catasús.⁽²⁶⁾

L'any 1889 serà el del projecte del mercat, i serà també important per a l'arquitecte pel viatge que realitzà a França, Bèlgica i Itàlia, amb la finalitat d'estudiar les armadures modernes per aplicar-les a les solucions catalanes.⁽²⁷⁾

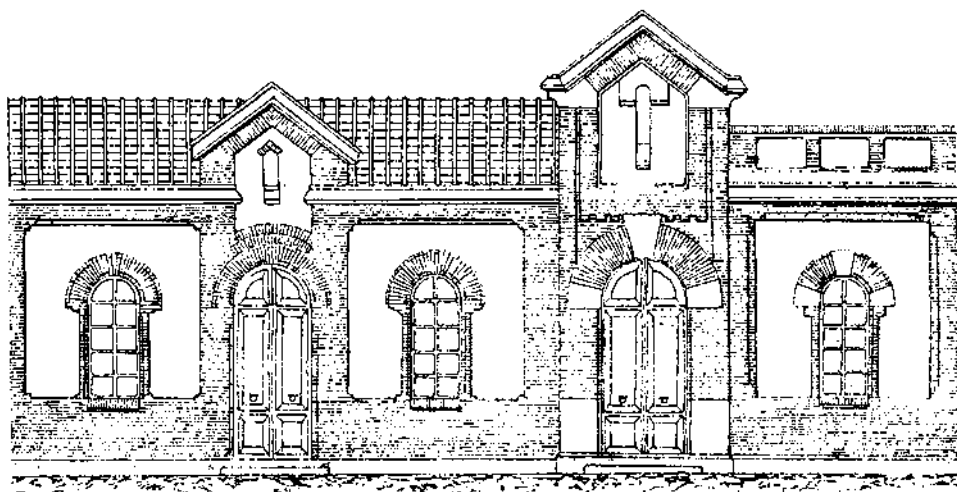
Era molta la feina que Buigas tenia en aquests anys, a més de l'escorxador, el mercat, els projectes urbanístics... dirigia la xarxa de clavegueres i feia alguns projectes per a hipogeu.⁽²⁸⁾

Pel fet de treballar a Sitges no deixava la seva feina de Barcelona, on l'any 1891 el trobem acabant la construcció d'un hotel al carrer de la Boqueria.⁽²⁹⁾ L'any 1893 acabà el projecte de restauració de l'interior de l'església de Nostra Senyora de la Mercè i Sant Miquel Arcàngel, i començà les obres de restauració de l'església de Torelló. L'any 1896 projecta per a la població de Gironella una església. Amb aquest disseny guanya una medalla de primera classe a l'Exposició General de Belles Arts i Indústries Artístiques de Barcelona.⁽³⁰⁾

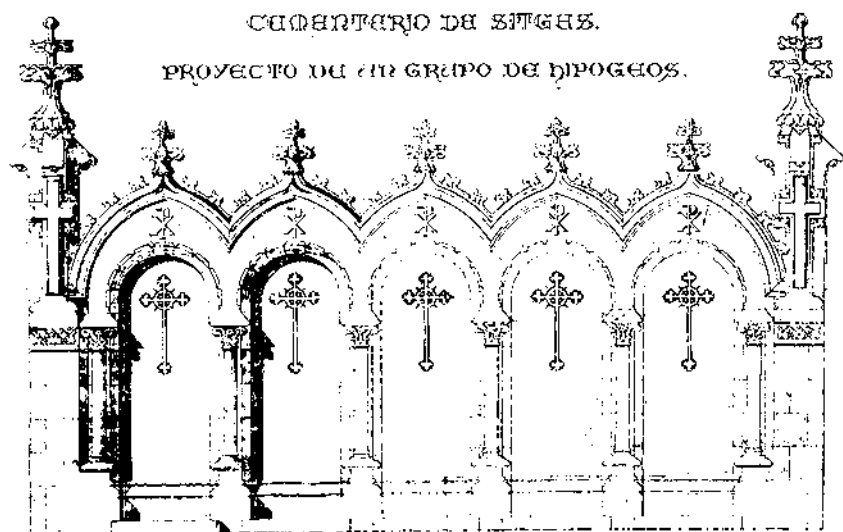
L'any 1897 entra a formar part de la junta directiva d'Arquitectes de Catalunya, amb el càrrec de secretari.⁽³¹⁾

Els darrers anys del segle XIX Buigas continua projectant a la vila de Sitges. L'any 1896 realitza unes cases de tipus social en uns terrenys pròxims a la via del tren, tocant la carretera d'Igualada.⁽³²⁾ Fa també projectes urbanístics, com el que —junt amb l'arquitecte Morera— va executar per a la remodelació de l'illa formada pels carrers Àngel Vidal, Jesús, Sant Sebastià i Sant Damià;⁽³³⁾ o el que l'any 1901 presentà sobre l'obertura completa del carrer Santiago Rusiñol;⁽³⁴⁾ en aquests anys projecta també millores per al passeig de la Ribera.⁽³⁵⁾

Al costat de totes aquestes obres trobem un conjunt d'habitatges unifamiliars, de dimensions considerables, projectats en estil neogòtic i lligats a solucions europees del moment.⁽³⁶⁾

Detall del projecte realitzat l'any 1896 per Gaietà Buigas destinat a la construcció d'un grup de cases per a obres a la vila de Sitges.

Projecte d'un grup d'hipogeus d'estil neogòtic destinats al cementiri de Sitges dibuixats el 1889 per l'arquitecte Buigas i Monràs (plànols de l'Arxiu Històric Municipal de Sitges).

Amb aquest mateix estil medieval projecta l'església de les religioses de la Immaculada Concepció, al carrer de les Perellades, que avui és l'església del Patronat d'Acció Catòlica. El dia primer de maig de 1900 es posa la primera pedra d'aquesta construcció, que havia estat tan desitjada per l'orde religiós, ja que feia anys que volien aixecar un temple al costat del seu convent. Pel mes d'agost de 1901 les obres estaven quasi acabades i el campanar ja tenia posada la campana.⁽³⁷⁾

L'any 1903, Gaietà Buigas i Monràvia marxa a treballar a l'Argentina i a l'Uruguai i s'acaba d'aquesta manera la seva col·laboració amb la vila de Sitges. L'any 1919, al cap de pocs anys d'haver retornat d'Amèrica, morí a Barcelona, després d'haver realitzat alguns treballs com la conservació del monument a Colom.⁽³⁸⁾

PROCÉS DE REALITZACIÓ DE L'ANTIC MERCAT DE SITGES

Quan es donà la notícia que l'arquitecte municipal Gaietà Buigas estava realitzant el projecte del mercat, les preocupacions es transformen en dubtes d'altres sectors; una bona mostra del que diem fou la pregunta que un grup de comerciants sitgetans va fer a l'Ajuntament, en el sentit que els informés si, en acabar-se la nova plaça mercat, s'obligaria a posar en aquell espai tots els forasters que cada quinze dies feien estada a Sitges i muntaven la seva parada al Cap de la Vila. Si es tenia aquesta pensada, els comerciants de Sitges demanaven que se'ls permetés instal·lar a la plaça mercat elegants quioscs, sucursals de les seves botigues, on demostrarien que als comerços de la vila hi havia bon gènere, amb preus mòdics, a la vegada que s'aconseguiria que el públic estigués ben servit i que el capital no marxés a altres poblacions i per tant que restés al municipi en profit d'aquest.⁽⁴⁰⁾ A finals de febrer de 1889, Gaietà Buigas finalitzà els plànols del mercat, i, complint amb l'encàrrec de l'Ajuntament de la vila, presentà cinc plànols: un de la façana principal, un de la planta general, un altre dels fonaments, un de la secció transversal, i, finalment, un altre de l'emplaçament.⁽⁴¹⁾

La solució proposada per l'arquitecte va agradar a la població,

Els pagesos i els venedors ambulants, seguint la tradició secular, exposaven els seus productes a l'aire lliure, fins a l'any 1890 en què s'inaugurà el mercat.

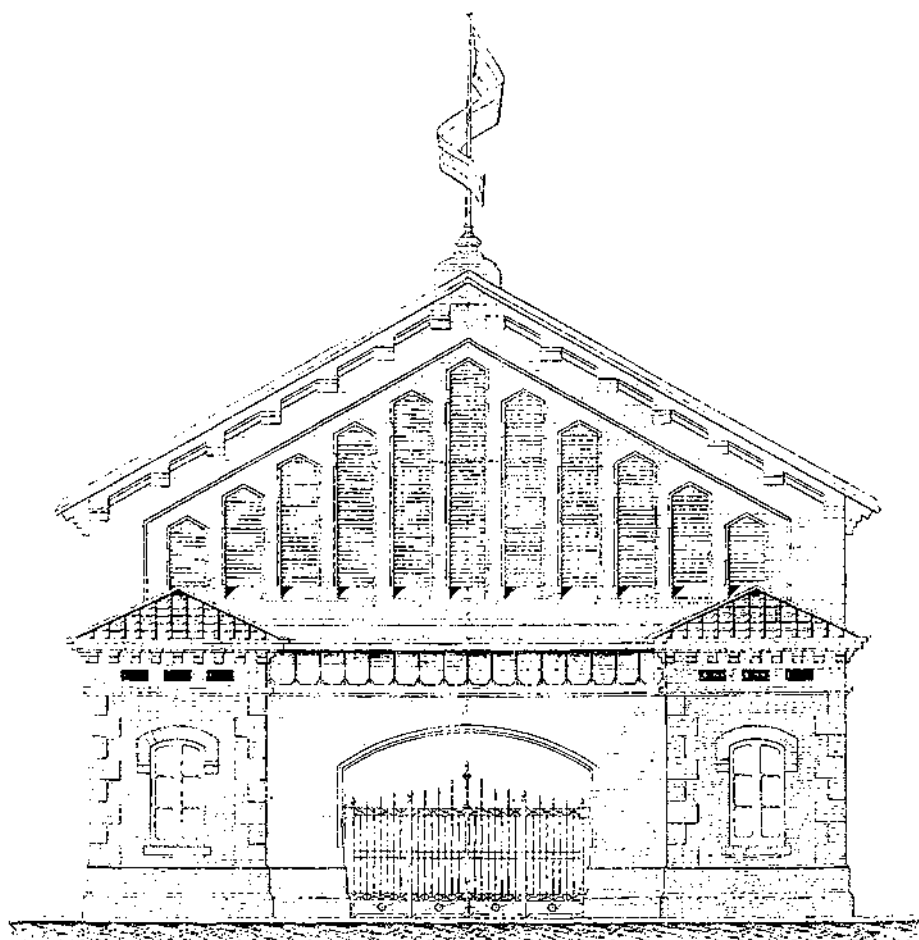
que la va considerar encertada tant per la seva resolució interior com per les línies formals que s'hi observaven. Junt amb els plànols l'arquitecte enviava la memòria descriptiva.

El poble de Sitges estava neguitós perquè el projecte es portés a terme amb rapidesa; **El Eco de Sitges**, com a portaveu seu, publicava:

«suponemos que la corporación municipal, correspondiendo a la justa fama que tiene adquirida de reformista, no tardará en llevar al terreno de la realidad, un proyecto de tan innegable utilidad y de seguro rendimiento para el municipio.»⁽⁴²⁾

o bé:

«Tan urgente es esta inmediata realización de semejante mejora, que no dudamos demostrará empeño el Ayuntamiento que sea un hecho dentro de brevísimo plazo, procurando allanar cuantas dificultades se presenten.»⁽⁴³⁾

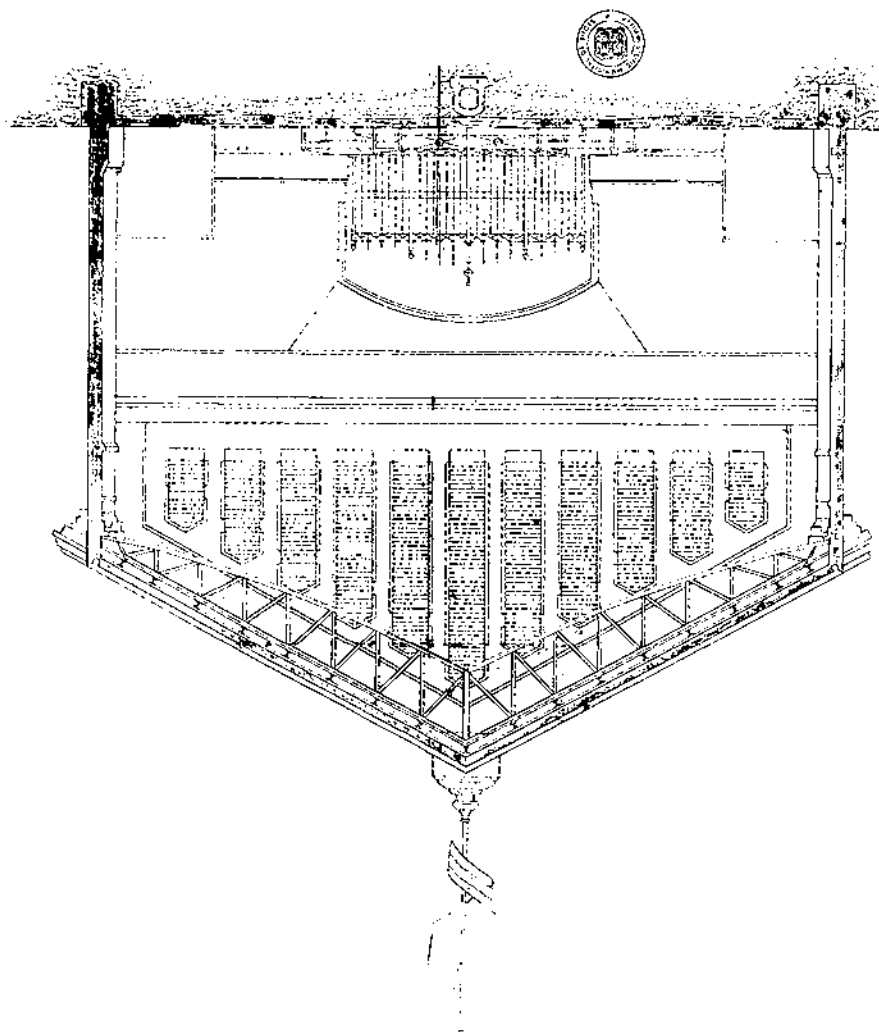

Gaietà Buigas per encàrrec de l'Ajuntament de Sitges va realitzar el 1889 els plànols del futur mercat de la vila. A l'Arxiu Històric Municipal es conserven

Pel mes d'abril de 1889 tenia lloc la subhasta d'adjudicació de les obres de la plaça mercat, el termini de presentació dels plecs tancats a l'Ajuntament havia acabat el 28 de març.⁽⁴⁴⁾ A l'adjudicació de les obres, hi acudí un sol constructor, Pere Ferran i Cortés, a qui s'assignà la feina tot i que la seva proposta no

s'ajustava de manera precisa a les condicions de rematada. Aquest fet ens demostra que l'Ajuntament tenia pressa per començar les obres, que s'iniciaren en el moment que l'arquitecte assenyalés les rasants.⁽⁴⁵⁾ Tot hom era conscient que una millora tan gran i necessària no podia sofrir interrupcions.

els cinc plans que formaven el plec entre els quals hi ha el de la façana principal i una secció transversal.

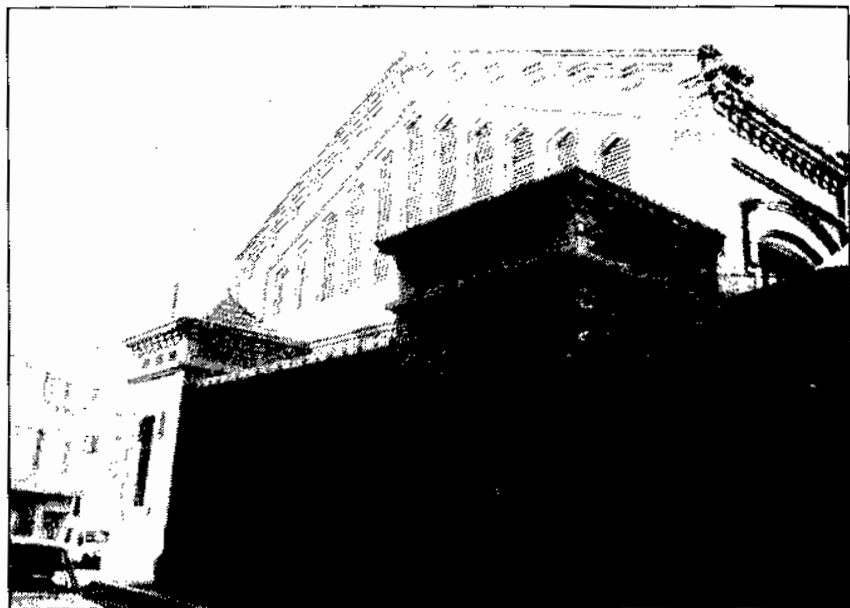
Pel mes de maig de 1889 queden resolts els problemes de desguàs, tant de les cases consistorials com de la plaça mercat,⁽⁴⁶⁾ i queda plantejada definitivament la rasant de la nova construcció. En vista de l'estudi practicat a l'objecte, es va resoldre que l'anivellació del terreny destinat a aquella millora urbana arribés a una alçada de 30 cms sobre la base de la rasant de les futures cases consistorials, desnivell que se salvava amb els 25 cms de les voreres i amb uns altres 15 cms del pedrís que donava accés al mercat. Amb aquesta reforma se suprimia, en conseqüència, una escala que s'havia projectat originàriament a l'entrada del mercat.⁽⁴⁷⁾

A finals de maig, el contractista ja havia donat principi a les obres d'explanació i seguiria amb la fase d'emplaçament tant bon punt d'enderroquessin les cases núms. 7 i 9 del carrer d'en Bosc.⁽⁴⁸⁾

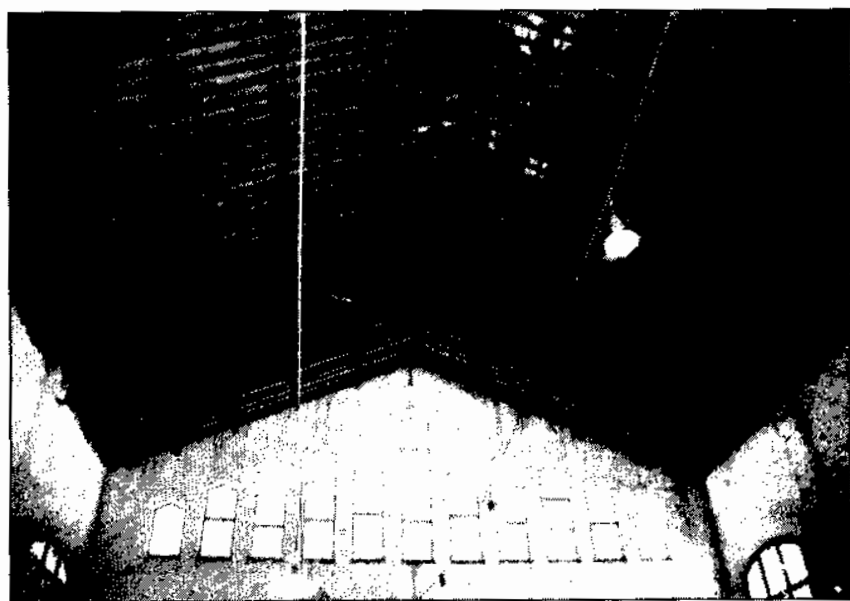
Pel mes de setembre de 1889, Buigas arriba a Sitges per inspeccionar les obres del nou mercat; no obstant haver quedat satisfet de tot el que s'havia fet fins aleshores, disposà noves solucions per donar més activitat a les obres.⁽⁴⁹⁾ A partir d'aquest moment, la construcció va avançar de manera considerable. Pel mes de setembre de 1890 s'havia rebut l'encavallada que servia per a cobrir una distància de 15 metres, solució donada per Torras Argullol.⁽⁵⁰⁾ Junt amb l'encavallada, la foneria Torras —empresa de l'arquitecte constructor que ja havia treballat amb Buigas en la construcció del monument a Colom— va enviar una partida de bigues també destinades a la coberta.⁽⁵¹⁾ Pel mes d'octubre es començava a situar la coberta, operació que fou dirigida per diversos operaris de la foneria.⁽⁵²⁾

Sitges seguia amb interès i sorpresa la construcció del nou edifici, i les noves solucions constructives que s'hi trobaven eren motiu d'admiració entre els sitgetans, tal com queda demostrat en aquesta notícia sortida a **El Eco de Sitges**:

«con el auxilio de los poderosos elementos de la mecánica pueden, con facilidad suma, proceder a les referidas operaciones que, sin dichos modernos elementos, resultarían, a más de difíciles, peligrosas. No dudamos que cuantos estimen la importancia de semejantes trabajos, los seguirán con interés hasta su terminación.»⁽⁵³⁾

Vista actual de la façana principal del mercat de Sitges.

Vista de l'encavallada i coberta interior del mercat de Sitges.

A començaments de 1890 les obres del mercat reben un gran impuls ja que es volia que la inauguració tingués lloc per Pasqua, possibilitat remota en manca encara força detalls per solucionar. En aquests primers mesos d'any es col·loquen els elements necessaris per a la distribució interior dels llocs de venda, s'encarreguen els marbres de les carnisseries i de les taules de venda de verdures, i es contracta la serralleria i la fusteria.⁽⁵⁴⁾

Pel mes de març de 1890 es connecten les clavegueres del mercat amb les del carrer Nou,⁽⁵⁵⁾ i s'aconsegueix que la cisterna del Castell, a més de servir al nou Ajuntament, s'utilitzi per al mercat. En aquests mateixos dies es construeixen les grutes per al dipòsit de carns.⁽⁵⁶⁾ Pel mes de maig de 1890 es col·loquen els reixats de l'entrada principal i dels dos laterals i es reben els elements necessaris per donar a la plaça la distribució convenient.⁽⁵⁷⁾ Arriben els marbres per a la carnisseria, peixateria i altres llocs de venda, junt amb els ferros necessaris per a la seva col·locació, i a la cresteria de l'edifici es col·loquen els dos parallamps realitzats per la casa Pau Tomasino.⁽⁵⁸⁾

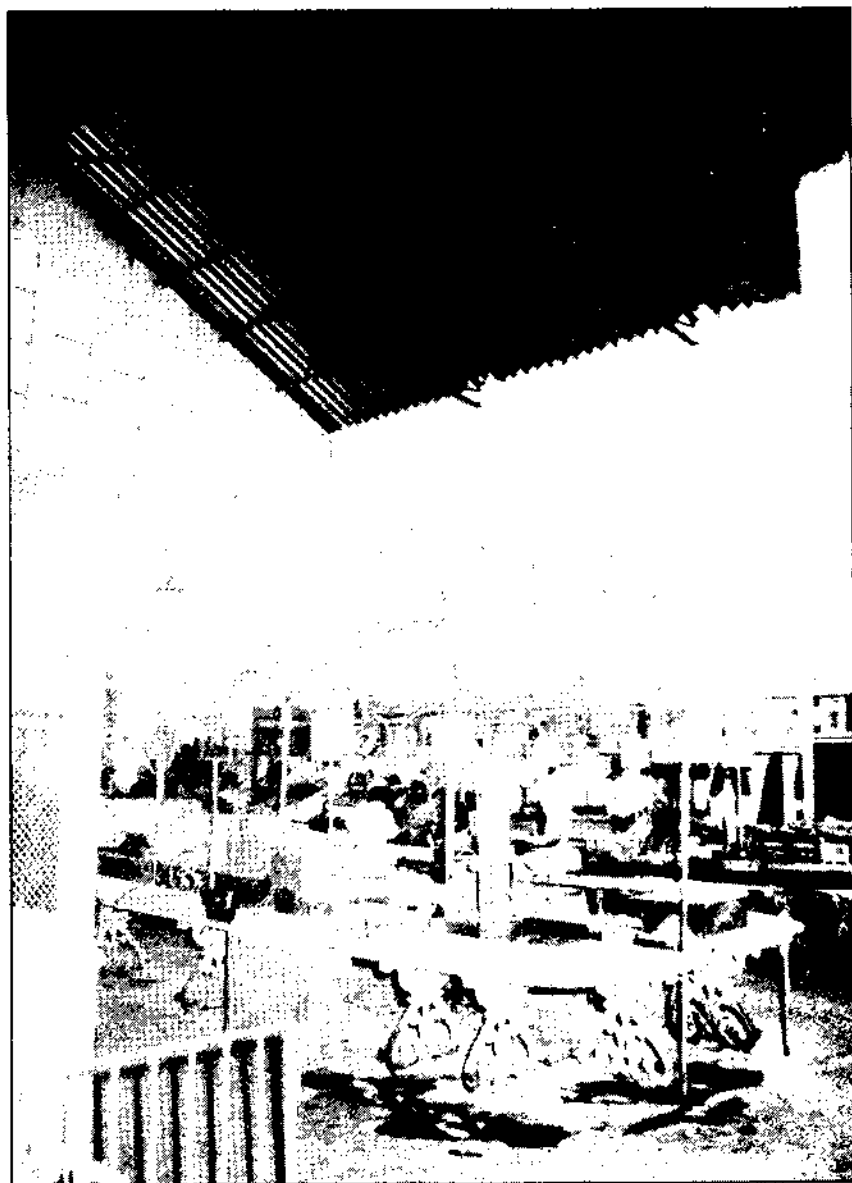
El mercat era a punt d'inaugurar-se i fins i tot es donava com a data de l'obertura el dia primer de juliol de 1890. Aquesta data es va haver de canviar per la urgent necessitat de millorar la gruta del mercat que no reunia prou condicions per a la conservació de les carns i va caldre augmentar la seva profunditat de sòl i posar-hi els ventiladors necessaris.⁽⁵⁹⁾

El conjunt de l'edifici produí un gran efecte, la població era conscient dels avantatges del nou edifici i felicitava Gaietà Buigas per la solució donada, a la vegada que es lloava també el conjunt de la plaça de la Constitució remodelada per Buigas i Salvany.

El dia 15 d'agost es procedí a beneir l'edifici, segons les cròniques:⁽⁶⁰⁾

«El clero parroquial, con cruz alta y precedido con ganfalones, se dirigió, al local, a los acordes de la orquesta del maestro Català, se hicieron preces y el mercado estaba lleno de concurrencia...».

El 17 d'agost de 1890 tingué lloc la inauguració oficial del

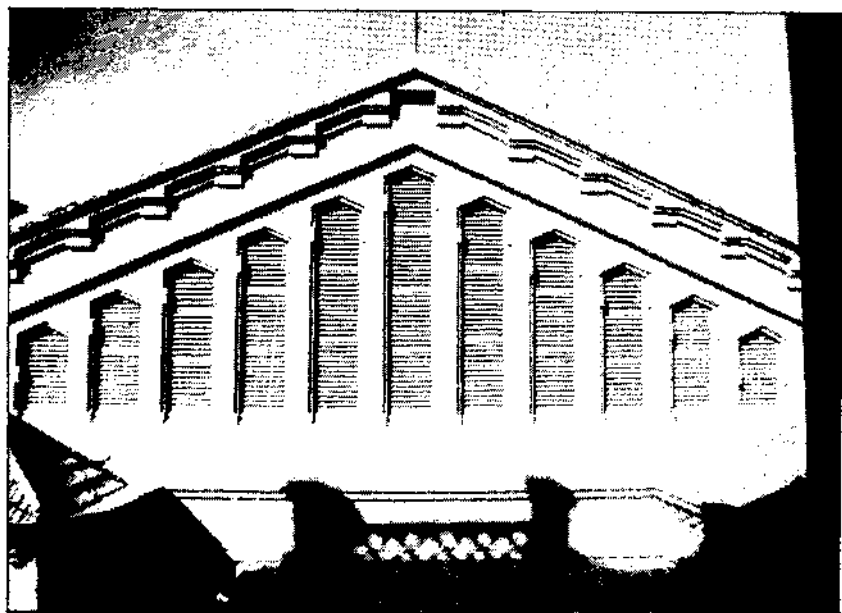
Les taules de marbre i ferro colat de les carnisseries i dels llocs de venda de verdura gairebé centenàries (1890) s'han conservat en el seu aspecte original fins avui.

mercat amb la complaença del poble per la gran millora que suposava aquell nou servei de la vila, construcció que deia molt a favor del municipi que amb constància l'havia anat realitzant, considerant-lo el poble com a cosa pròpia pel fet d'haver estat construït —en part— per subscripció.⁽⁶¹⁾

L'edifici havia costat 24.700 ptes. i l'arquitecte va ser Gaietà Buigas i Monravà; els ferros foren controlats per Joan Torras; la fusteria i serralleria anaren a càrrec de Damià Crespi; els marbres de Francesc Capdevila; la pintura fou encarregada a Telesfor Montfort i la lampisteria a Josep Vidal i Fuguet i Lluís Marcet.

DESCRIPCIÓ DEL MERCAT

Com ja hem vist en la introducció, no solament es construïren mercats en les grans urbs, sinó que poblacions no tan importants volien substituir el seu tradicional mercat a la intempèrie per un mercat cobert.

Conjunt de finestres de la part superior de la façana principal del mercat de Sitges.

Les necessitats de la vila de Sitges possibiliten que s'en-carregui a Buigas el projecte del nou mercat, el qual formava part de la remodelació d'un espai degradat.

El mercat de Sitges se situa al casc antic de la vila, enfront d'una de les façanes laterals de l'Ajuntament, de cara al mar. Tot i que Sitges posseïa en aquells moments un eixample, donat per les obertures dels carrers del Progrés i Ferrocarril, no es pensà a situar el mercat en aquella nova urbanització, sinó que, seguint la tradició secular, s'emplaçà al costat del Castell, transformat aleshores en Ajuntament. Seria la mateixa solució que va prendre la ciutat de Barcelona quan les primeres disposicions de mercats (Born i Santa Caterina) es plantegen en llocs centrals de l'urbs. Més tard ja veurien la necessitat de construir-ne a l'Eixample.

Sitges, doncs, segueix la tradició, i es queda amb el seu mercat de sempre, en el lloc on durant generacions s'havien situat les parades de la venda, no defallint en la compra i expropiació d'edificis per aconseguir aquesta realització, tot i que hagués estat més fàcil per a ells utilitzar algun solar dels de la nova urbanització.

Originàriament, el mercat era un edifici aïllat, d'una sola nau, amb coberta a dues vessants. Més tard l'edifici quedaria entre mitgeres en construir-se la nau annexa del peix. La forma de l'edifici és la d'un paral·lelogram que fa 17 metres d'amplada per 20 metres de profunditat. Les façanes van ser construïdes amb maó vist, material econòmic i decoratiu a la vegada, i molt de gust de l'arquitecte director de les obres i de la tendència modernista. Consta d'una façana principal, amb un eix de simetria molt marcat, donat pel vèrtex de la teulada, la qual queda integrada a la façana. Sota aquesta teulada, s'hi troben dues motllures, una d'alta, escalonada, i l'altra més petita i recta. Sota aquesta decoració hi ha onze finestres que donen llum a l'interior, i que —seguint la línia de coberta— van disminuint de gran a petita. A través d'aquestes i de les finestres de les façanes laterals, la il·luminació interior de l'edifici quedava plenament assegurada. Les finestres van guarnides amb unes persianes que es deixen veure a la superfície i que serveixen per evitar la intempèrie, sense que això disminueixi la ventilació.

La porta d'entrada principal és formada per un gran arc

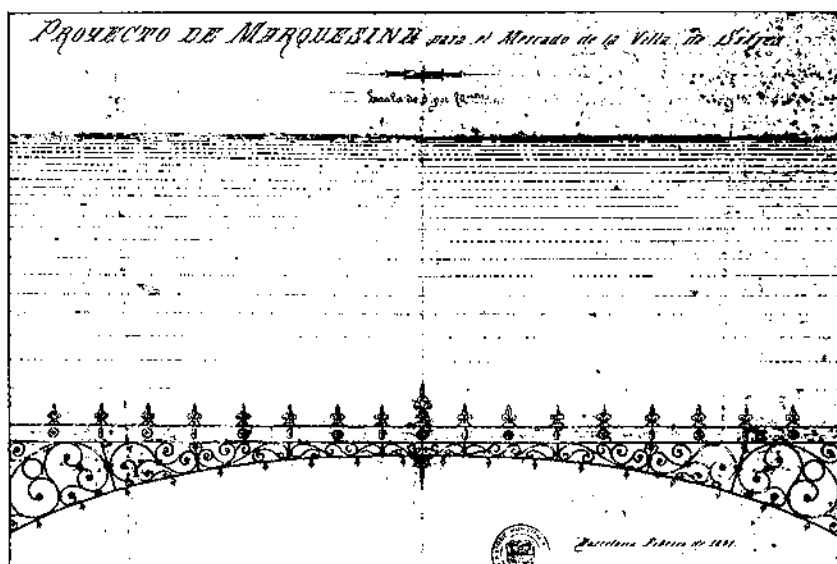
Gravat del desaparegut castell de Sitges on actualment es troba l'edifici que acull l'Ajuntament de la vila. En aquest indret es situaven les parades de venda de queviures abans de la construcció del mercat (arxiu F. Alexandre).

escarser que queda tancat per una reixa molt simple consistent en una base de ferro colat de la qual surten ferros verticals que acaben en puntes de sageta. On s'ajunten els dos batents de la porta es troba l'escut de Sitges realitzat en ferro.

A cada un dels costats de la façana principal, hi surten dos cossos destinats als serveis, els quals, a la vegada, possibiliten el sosteniment d'una porxada decorada per una marquesina de ferro que va ser dissenyada per Buigas i Monravà, i que va col·locar-se a finals de 1890. En la seva decoració, s'hi troben flors eclèctiques, oves inspirades en el món clàssic i també uns reganyols que acaben amb unes flors derivades dels quadrifolis gòtics.

Quant a les façanes laterals, direm que són formades per una sèrie de finestres separades per uns pilars que remarquen els espais. A l'extrem nord de cada una de les façanes laterals es trobaven dues portes, també tancades amb reixes.

Totes les façanes són de maó vist, material utilitzat en aquesta època tant per a interiors com per a exteriors, amb un tractament igual al que es dispensaria a una matèria considerada

Marquesina de ferro dissenyada per Buigas i Monravà (1890) que decora la porxada de la façana principal del mercat de Sitges (plànols de l'A.H.M.S.).

com a noble. Sota la convicció modernista que no es pot caure en la falsificació i en l'engany de materials, el maó serà usat abastament a Catalunya i es donaran exemples tan interessants com el Cafè Restaurant del Parc, el Palau de la Música Catalana, l'Editorial Montaner i Simón...

L'interior de l'edifici deixa veure una armadura molt apropiada per a grans llums, constituïda per pendeló o monjo.

La coberta és sostinguda per aquesta solució estructural, l'ús de la qual era racional aleshores gràcies a la seva facilitat de construcció, i que les fàbriques produïen una gran varietat de perfils aplicables a tots els casos. Els antics sistemes eren abandonats pels nostres constructors, i s'anaven formant especialistes —com és el cas de l'arquitecte Torras Argullol— per a aquestes estructures que demanaven una solució determinada i una mà d'obra especialitzada.

Aquest plantejament interior origina un ampli espai buit d'elements. Al costat de tres façanes de l'edifici es col·locaven les parades de venda, totes construïdes de ferro colat, amb decoracions de caràcter eclèctic.

Als costats est i oest se situen les carnisseries, i a la façana nord es posava la peixateria. Al centre del local, quatre espaioses taules servien per a la venda de la fruita i la verdura. Sota la nau s'emplaçava «La Gruta», per a la conservació de les carns.

Aquest interior aconseguia donar a l'edifici una visió sòlida, lleugera i elegant de la construcció, malgrat ésser un espai utilitari i confortable, tant per als que compraven com per als que venien.

En una altra oportunitat m'agradarà parlar de com Gaietà Buigas recollí solucions del món gòtic i les situà en els seus projectes. Serà fàcil veure aquestes connexions a les cases Virella, Blay o Torralbes, de Sitges... on clarament es veuen detalls ornamentals derivats del gòtic. Aquest interès serà inequívoc en els hipogeus que projectà l'any 1889 per al cementiri de Sitges, i també serà indiscutible en la solució que l'arquitecte donà a l'església del carrer de les Parellades.

On ja aquestes relacions no són tan fàcils de veure sense una

bona anàlisi és al mercat de Sitges, tot i que si entrem dins l'estudi del seu disseny, podem comprovar que el record d'aquell moment medieval és present en l'obra. Un dels aspectes principals que els uneix és el seu interès per la nau única. Aquí, les noves aportacions industrials permeten substituir els arcs diafragmes per armadures de ferro, però si bé hi ha aquest canvi estructural, la idea de l'espai ampli és la mateixa.

Una altra coincidència que demostra com el món gòtic és present en el moment de projectar els seus conjunts és la manera amb què l'arquitecte pretén que les obres arquitectòniques siguin una continuïtat de línies de força, i que cada una sigui sentida en la seva puixança.

Coincideix aquest edifici amb les solucions gòtiques, amb la recerca de formes lleugeres, per donar un conjunt clar i àgil.

A l'exterior, el lligam amb el gòtic es troba en la utilització de contraforts laterals, que són aquells pilars que separen i remunquen cada una de les finestres i que ajuden a suportar la càrrega del sostre.

Tots aquests aspectes, juntament amb les decoracions que es troben a l'exterior i a l'interior de l'edifici, juntament amb les finestres una mica apuntades, i a l'arc escarser de la façana principal tancat per un reixat d'influència gòtica, refermen l'estimació de Buigas per aquest estil, el qual va resultar vital en molts dels projectes d'arreu d'Europa a la segona meitat del segle XIX.

NOTES

- (1) VIOLLET LE DUC, en els seus *Entretiens sur l'architecture*, havia reconegut el ferro com a element estructural, oferint un nou estil que, com el gòtic, havia d'ésser «estil d'armadura». A Catalunya, les dues possibilitats d'utilització del ferro ens portaran a dos grans arquitectes: Gaudí i Domènech i Montaner.
- (2) Un exemple a Sitges podrien ésser les columnes de ferro colat que es troben a la casa Ferret Llopis (obra de Jaume Suñé, 1886), del carrer illa de Cuba, o també les de l'interior de la casa Catasús (avui Hotel Romàntic), al carrer de Sant Isidre. Ja en un altre àmbit són destacables les columnes que sostenen les vies del **metropolitan** aeri de París.
- (3) El mercat es projectà l'any 1873, es començà a construir l'any 1874, i finalitzaren

les obres l'any 1876. Pel mes d'abril de 1874 s'acabaven els fonaments i poc després es començaven a col·locar els arcs d'entrada i la cresteria de la nau central; al cap de pocs dies es col·locava la bastida per posar una gran anella de ferro que havia de sostenir la coberta de la cúpula, sobre la qual s'aixecaria la llanterna. A la part exterior de l'anella es construïa un balcó-mirador. A finals de 1875, quan tot just es posaren les reixes i els canelobres, es permeté que es visités aprofitant la diada de Sant Tomàs (vegi's «Diario de Barcelona», 19 febrer, 20 abril, 7 maig 1874, i «Diario de Barcelona», 13 febrer, 10 març, 22 juny, 20 octubre, 4 desembre 1875 i «Diario de Barcelona», 29 novembre 1876).

- (4) Els problemes foren importants ja que s'havien de fer moltes expropiacions, la qual cosa ralentia la millora urbanística. El convent de Jerusalem, situat al darrera del de Sant Josep, i actualment la plaça de la Gardunya, impossibilitava l'expansió del mercat. Fins al 1901 el batlle de Barcelona no aconseguí escripturar en nom de la ciutat els terrenys de Jerusalem, possibilitant-se des d'aquell moment la construcció del nou mercat (vegi's «Diario de Barcelona», 1 març, 21 maig 1869 i «Diario de Barcelona», 17 novembre 1875; «La Dinastia», 31 desembre 1901).
- (5) «El Correo Catalán», 19 maig 1877 i 18 octubre 1878.
- (6) Al començament de 1879 sortien a subhasta les obres de construcció del mercat i ja pel mes d'agost del mateix any estaven posades algunes de les peces de ferro que havia construït la Maquinista Terrestre i Marítima. Un any més tard les obres varen rebre un impuls, i ja es col·locaren 24 columnes i unes cornises, i es posaren les bastides per a la rotonda. Les obres quedaren paralitzades a finals de 1880 començaments de 1881. El batlle de Barcelona va visitar-les i va prometre que la inauguració seria pel mes de setembre de 1881. Però el cert és que pel mes de juliol de 1881 es posava l'armadura de ferro de la rotonda central i més tard s'acabaven les naus centrals. Al començament de 1882 eren molts els detalls que faltaven. La impressió general era positiva, si bé un sector críticà que al mig de la plaça del mercat, al creuer de les dues naus, s'hagués construït un quiosc que era considerat d'excessives proporcions i que treia perspectiva a les dues naus.

Per conèixer notícies sobre el mercat de Sant Antoni consulti's els diferents diaris barcelonins, entre els quals: «El Correo Catalán», 23 i 29 gener 1880, 7 juliol 1881, 22 setembre 1882; «La Publicidad», 13 gener 1879, 13, 16 i 28 gener 1880, 7 i 22 febrer 1880, 4 abril 1880, 15 agost 1880, 5 juny 1880 i 8 setembre 1880; «La Gaceta de Catalunya», 11 agost 1879, 17 gener 1880, 22 maig 1881 i 5 juny 1881; «El Diluvio», 23 març 1882; «Diario de Barcelona», 11 juliol 1882 i 25 setembre 1882.

- (7) «La Publicidad», 7 abril 1880, 16 maig 1880, 5 febrer 1883, 26 i 28 setembre 1883; «La Gaceta de Catalunya», 11 maig 1881.
- (8) «La Publicidad», 24 març 1880, 1 octubre 1883, 21 maig 1884.
- (9) «La Publicidad», 24 març 1880, 1 octubre 1883, 21 maig 1884.
- (10) «La Publicidad», 3 març 1883.
- (11) «La Publicidad», 16 setembre 1884.

Sobre el mercat de Tortosa s'ha fet un molt bon treball publicat a la revista d'Art núm. 11 (Departament d'Art de la U.B.) escrit per JESÚS FRANCESC MASSIP *L'arquitectura en ferro a Tortosa: el mercat públic (1884-1887)*.

- (12) «La Publicidad», 18 juny 1886.

- (13) «La Publicidad», 30 desembre 1883.
- (14) L'obra sitgetana de GAJETÀ BUIGAS i MONRAVÀ. Butlletí del Grup d'Estudis Sitgetans, gener 1979.
- (15) «Diario de Barcelona», 13 i 23 març 1880, 19 maig 1880 (entre altres).
- (16) Es va casar amb Josepa el dia 19 de novembre de 1880. Vegi's «La Publicidad», 18 novembre 1880.
- (17) «El Correo Catalán», 29 agost 1882.
- (18) «El Correo Catalán», 14 octubre 1882; «La Renaixença», 25 novembre 1883.
- (19) «Diario de Barcelona», 6 desembre 1885, 23 desembre 1886 i 1 febrer 1887; «La Renaixença», 11 febrer 1887.
- (20) «El Eco de Sitges», 12 setembre 1886.

«El expediente que desde noviembre de 1882 se está tramitando en esta villa para construir un grupo de edificaciones con destino a la primera enseñanza elemental de párvulos ha dado estos días un paso gigante hacia su futura y acertada solución. D. Cayetano Buigas, arquitecto municipal, a quien fue confiado el proyecto, ha puesto de manifiesto su trabajo, notable por más de un concepto y a nuestro entender digno de apoyo».

També «El Eco de Sitges», 1 abril i 1 maig 1886, 1 13 febrer 1887.
- (21) «El Eco de Sitges», 30 gener 1887.
- (22) «El Eco de Sitges», 20 novembre i 4 desembre 1887.
- (23) «El Eco de Sitges», 29 juliol, 5, 12 i 26 agost, 9 setembre, 7, 14 i 21 octubre 1888.
- (24) «El Eco de Sitges», 7 octubre 1888.
- (25) L'Ajuntament de Sitges aprovà el projecte d'I. Mas i Morell el dia 12 de desembre de 1912.
- (26) A finals de març de 1889 Buigas treballava en la reforma de la plaça de la Constitució («El Eco de Sitges», 31 març 1889). Salvany aixecà el plànol de cases en ruïna entre els carrers Major, Constitució, Mercat, Bosc («El Eco de Sitges», 1 i 8 juny 1890).
- (27) «El Correo Catalán», 28 maig 1889.
- (28) Projecte presentat l'any 1890, basat en un caràcter neogòtic.
- (29) «El Correo Catalán», 16 setembre 1891. Aquest nou hotel estava situat al mateix lloc on hi havia la Fonda de los Caballeros.
- (30) «La Vanguardia», 25 i 17 juny 1896.
- (31) «El Correo Catalán», 24 gener 1897.
- (32) «El Correo Catalán», 29 gener 1896. Buigas entrega els plànols a l'alcalde de Sitges.
- (33) «El Eco de Sitges», 13 maig 1900.
- (34) «El Eco de Siges», 28 juliol 1901.
- (35) Vegi's nota 34.
- (36) Entre les cases importants realitzades a finals de segle a Sitges, cal esmentar la casa Virella, al carrer Jesús; la casa Blay, al carrer Illa de Cuba i la casa de Josep Ferrer Torralbas, al carrer Santiago Rusiñol, totes projectades per Gaietà Buigas; per la seva importància, deixem el seu estudi per a un altre moment.

- (37) «El Eco de Sitges», 29 abril, 6 maig, 25 novembre 1900, i 28 juliol, 24 agost 1901.
- (38) Segons «La Vanguardia», 13 octubre 1914: «El arquitecto G. Buigas ha contestado afirmativamente a la consulta que le hizo la comisión de fomento respecto a si se encargaría de las obras de restauración que han de efectuarse al monumento a Colón» (altres diaris donaven la mateixa notícia).
- (39) «El Eco de Sitges», 13 gener 1889.
- (40) «El Eco de Sitges», 10 febrer 1889.
- (41) «El Eco de Sitges», 24 febrer 1889.
- (42) «El Eco de Sitges», 24 febrer 1889.
- (43) «El Eco de Sitges», 14 abril 1889.
- (44) «El Eco de Sitges», 14 abril 1889.
- (45) «El Eco de Sitges», 10 i 28 abril i 5 maig 1889.
- (46) «El Eco de Sitges», 12 maig 1889.
- (47) «El Eco de Sitges», 26 maig 1889.
- (48) «El Eco de Sitges», 26 maig 1889. Cal veure, però, que ja des de començaments d'any, Buigas feia el seguiment de diferents enderrocs de cases en el solar on havia d'anar el mercat (vegi's «El Eco de Sitges», 29 gener i 24 març 1889).
- (49) «El Eco de Sitges», 20 setembre 1889. Coincidint amb el seu viatge per Europa, Buigas deixa d'encarregar dels treballs del mercat l'arquitecte Gabriel Borrell (vegi's «El Eco de Sitges», 22 juny 1888 i 14 juliol 1889).
- (50) «El Eco de Sitges», 15 setembre 1889.
- (51) «El Eco de Sitges», 8 setembre 1889.
- (52) «El Eco de Sitges», 20 octubre 1889.
- (53) «El Eco de Sitges», 20 octubre, 3 novembre i 8 desembre 1889. A finals d'any el mercat era cobert.
- (55) «El Eco de Sitges», 2 març 1890.
- (56) «El Eco de Sitges», 30 març 1890.
- (57) «El Eco de Sitges», 4 maig 1890.
- (58) «El Eco de Sitges», 18 maig 1890.
- (59) «El Eco de Sitges», 15 i 22 juny 1890.
- (60) «El Eco de Sitges», 10 i 24 agost 1890 (en aquest darrer número sortien diversos gravats del mercat).
- (61) «El Eco de Sitges», 31 març 1889.

«La suscripción abierta por este municipio con destino a la edificación de la Plaza Mercado produjo el pasado domingo diez mil pesetas, la mitad al interés de un cuatro por ciento anual y otra mitad de un tres por ciento. Como la misma resulta insuficiente, el Ayuntamiento, según nuestros informes, no da por cerrada dicha suscripción, debiendo ponerse de acuerdo con dicho señor arquitecto municipal para atemperar las condiciones de la subasta de la obra a los recursos metálicos de que pueda disponerse, dando siempre preferencia a las partes más precisas del proyecto. Esperamos que no transcurrirán muchos días sin que se anuncie el remate.» «El Eco de Sitges» no fa cap més menció sobre la subscripció popular.